

Престоница цихада у Европи

Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гавриловић

Муслимани су само
у првој ратној години
убили више
људи српске
националности
него што су их убили
фашисти за време
немачке окупације
током Другог
светског рата

1

Миливоје Иванишевић покренуо је 1992. године прва истраживања о злочинима извршеним над припадницима српског народа током оружаних сукоба у БиХ, с намером да се утврди стваран обим српских страдања, поимено имена убијених и евиденцирају разорена насеља. То је у српској историји јуној райтова и буна први усјешан покушај да се још током рата поимено жртве. Аутор је књига: „Хроника нашег гроба”, „Велике обмане”, „Изгон Срба из БиХ 1992–1995”, „Злочини над Србима БиХ 1992–1995”, „Књига мртвих Срба – пострадали 1992–1995”, „Књига мртвих Срба – оштинина Горажде, Вишеград, Фоча, Чајниче и Рудо”, „Сребреница, јул 1995 – у трагању за истином”, „Словенија – Мали прљави рай”, „Књига мртвих Срба Сарајева – пострадалих 1992–1995”, „Поља несреће, прва антологија убијања Срба у БиХ (1992–1995)”, „Геноцид над Србима – Сарајево 1992–1995”.

Драјана Грчић-Гавриловић је стручни сарадник, руководилац Документације у Институту за истраживање српских страдања и Друштво за подизање Меморијалног центара српским жртвама геноцида у 20. веку.

Геноцид над Србима у Сарајеву и грађански рат у Босни и Херцеговини започео је у недељу, 1. марта 1992, кад су у центру Сарајева муслимански екстремисти с улице отворено пуцали на српску цркву и сватове. Том приликом убили су старог свата Николу Гардовића, само зато што је Србин и хришћанин. То је био знак за општи напад на Србе, а Сарајево је претворено у највећи концентрациони логор после Другог светског рата у којем су муслимани убили 7.019 Срба, што је знатно више него што их је за време Другог светског рата убио познати крволок Хрват Анте Павелић. У току истог месеца, марта 1992. године, извршени су масовни покољи Срба у Босанском Броду, Сијековцу, западној Херцеговини, на Купрешкој висоравни... То је принудило Србе на самоодбрану и они су се, више самоиницијативно него организовано, прихватили оружја да би предупредили геноцид налик оном из времена НДХ и спречили масовни покољ као што је био онај који су над њиховим прецима извршили хрватски фашисти, кад је само у Јасеновцу свирепо побијено више од 800.000 српских цивила, прете-

жно похапшених у БиХ, а међу њима и преко 30.000 српске деце.

Распаду Југославије који је започео у пролеће 1991. године седесацијом Словеније и Хрватске, неуставно се придружила и Босна и Херцеговина под руководством исламског фундаменталисте Алије Изетбеговића. Та бивша југословенска република, супротно вољи милионског српског становништва, захваљујући подршци САД и држава НАТО-а, добија независност и међународно признање 6. априла 1992. године.

Од тада Алија Изетбеговић започиње исламизацију БиХ, а главни град Сарајево постаје исламски центар и престоница цихада у Европи. У исламском свету Алију Изетбеговића називају „Краљем исламске идеологије Запада”, потом је проглашен за „Алаховог изасланика на земљи, који води вернике ислама правим путем”. У Саудијској Арабији постаје први носилац велике верске награде „Краљ Фејсал”, добијене „за успешно покретање и вођење верског рата, цихада, у Европи”.

Позната је његова максима да не

Алија Изетбеговић

Фото: Јанјур

може постојати исламско уређење без независности и слободе и да ће жртвовати мир ради независности, а никада независност ради мира. Изетбеговић је ту новостворену самосталну европску државу учланио у заједницу исламских земаља. За муслимане БиХ је већ калифат, у којем нема места за мултиетничку и мултиконфесионалну БиХ, као ни за оне који су били против етнички чисте, исламске државе БиХ.

Све то претворило се у неприкривену прегњу људима који су били против искључиво муслиманске БиХ. Сарајево је претворено у гето и пакао за Србе, њихов статус у Сарајеву може се без претеривања поредити са статусом Јевреја у Берлину или Јевреја у варшавском гету. Свирепост убиства, силовања, хапшења, затвори и логори, отимачина и пљачке, били су погубна свакодневица мештана

српске националности. Стицајем околности, Срби Сарајева били су присиљени да се супротставе верском фанатизму локалних муслиманских екстремиста и следбеника идеологије Алије Изетбеговића. Супротставили су се исламизацији своје земље и Европе. И то су скупо платили. Муслимани су само у првој ратној години убили више људи српске националности него што су их убили фашисти за време немачке окупације током Другог светског рата. Алија Изетбеговић је увелико надмашио свог позлог и геноциду познатог претходника Анту Павелића. Сарајево је без сумње и даље једно од највећих, добро чуваних и од јавности још боље скриваних места злочина геноцида над Србима. То потврђују 123 концентрациона логора, јавне куће са српским робинама, више од 7.000 убијених Срба и десетине ексхумираних масовних гробница. Мртви Срби су најубедљивији сведоци истине. Њихове мошти могуће је сакрити, али не и њихов нестанак. Они који су злочин извршили, а многи су и данас на власти, све чине да избришу трагове и спрече разоткривање свог геноцидног злочина. Злочинци се никад нису бојали Бога, боје се једино казне и освете. Властодршци страхују од разобличавања обмане и суочавања с великом сарајевском лажи и прикривеним геноцидним злочиним над Србима Сарајева. Наставиће се

Књигу „Геноцид над Србима, Сарајево 1992–1995, сведочења преживелих логораша” можете наручити од издавача: „Пешић и синови”, тел. 063/264-824, e-mail: veca.pesic@gmail.com

Жртву је требало претворити у злочинца

*Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гаверлиовић*

Срби су у Трибуналу
окривљени за
три тешка злочина
почињена над
муслиманима:
блокаду главног
града БиХ,
етничко чишћење
и гранатирање
Сарајева

Многи гробови никад нису обележени и опојани, многи покојници нису ни сахрањени, неки су без трага нестали у сарајевској магли. Још све кости нису извађене из провалија и рака, ни откопане испод насипа и сметлишта, неке је заувек однела Миљацка... Још сви нису ни поменути.

Представници међународне заједнице све су то видели и знали, али су окретали главу. Били су неми и глуви. Својим ћутањем постали су саучесници у злочину геноцида над српским становништвом. И више од тога, кад год им се пружила прилика, оптуживали су Србе за сва зла која су се догађала у овом граду. Годинама су настојали и успевали да жртву претворе у злочинца, а злочинца у жртву.

Било је видљиво да је за муслимане Југославија постала сувишна, а тиме су им постали сувишни и Срби у Босни и Херцеговини. Током 40 месеци рата у БиХ донете су 73, или умало сваке друге седмице по једна, резолуција СБ ОУН – више него што их је донето за време ратова у Вијетнаму, Камбоџи, Кореји... Скоро половина се односила на Сарајево. Међутим, ни у једној резолуцији нису поменути нити су узети у заштиту српско становништво и српски делови града.

Напротив, Срби су у Трибуналу окривљени за три тешка злочина почињена над муслиманима главног града БиХ: блокаду града, етничко чишћење и гранатирање Сарајева. А шта се заиста збивало показују наредне чињенице:

Блокада града сматра се за први од три тешка српска злочина.

Међутим, нису се Срби у селима око Сарајева прихватили оружја да би блокирали град, већ да би се за-

штитили. Покољи извршени првих ратних месеци 1992. године у селима Граховиште, Касатићи, Миље, Леђићи, Чемерно, Кртинџе, Пресјеница, Тошићи, Млини и још бар десетак других насеља у околини, дигли су на ноге побуњене мештане не само Сарајева, већ знатно ширег околног подручја. У исто време неочекивано су страдала и српска села која су због неповољног географског положаја и ради властитог опстанка била лојална муслиманским властима. Њихова лојалност за муслимане није значила ништа. Да до тога није дошло вероватно не би букнуо ни српски устанак и развој догађаја можда би ишао мирнијим путем. Друга чињеница која је узнемирила Србе било је понашање представника Унпрофора: они су наводно дошли за раздвојење стране и чувају мир, а ни тада ни током целог рата ништа нису предузеле да би заштитили српско становништво од муслиманских злочина. Да су се ангажовали у заштити српских села и српског становништва не би мештани морали сами да се бране, а тиме не би дошло ни до такозване блокаде Сарајева. Кад су Срби увидели да су препуштени сами себи и да се једино оружјем могу одбранити и зауставити наоружане муслиманске хорде, били су принуђени да се како-тако организују и формирају линије своје одбране. И то не само на сеоском подручју, већ и у знатном делу ужег градског језгра.

Одбрана цивилног српског становништва и сеоског подручја претворена је, извртањем чињеница, у један од три ратна злочина за које су Срби током рата стално прозивани. Од када је локално српско становништво спре-

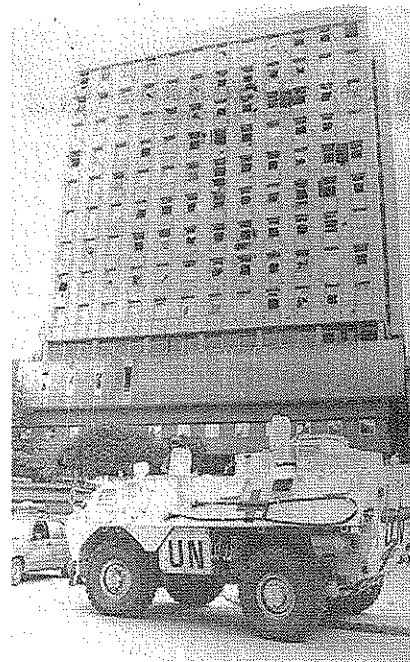

Фото Јанџур

Оклопно возило снага УН
испред зграде бивше
војне болнице у Сарајеву

чили муслимане да упадају у њихова села, медијски је вешто конструисана и лансирана теза о блокади Сарајева и услед тога хуманитарној катастрофи која прети цивилном становништву. Злочини по српским селима и заштита српског становништва нису ни помињани. Да апсурд буде потпун, Срби су окривљени само зато што су одбраном својих села довели муслимане у тежак положај.

Помоћ муслиманима пружио је и Савет безбедности ОУН, који је усвојио неколико резолуција о Сарајеву. Србима је, уместо заштите и гаранција за личну безбедност, постављен

енергичан захтев да омогуће слободно кретање муслиманима, њиховим војницима и полицајцима, другим речима онима који су већ извршили покоље. Тај ултиматум Срби нису могли да прихвате. То је био узрок нових оптужби.

Српска села и српски део града били су опкољени од муслимана и налазили су се такође у блокади. Али ни Унпрофор ни остале међународне институције нису се на то освртали. То ни СБ ОУН није узимао у обзир. Ако је реч о опкољеном или блокираном граду, онда се то односило на све његове општине и сва насеља, без обзира на то да ли су били у надлежности српских или муслиманских војних и цивилних власти. То је за обе стране била пат позиција.

Да су чињенице о угрожености и блокади српских насеља и српског дела Сарајева, у којем је било више људи него у муслиманском делу, имале исти третман у медијима какав је имао муслимански део града, можда би и однос стране јавности и појединих европских држава према Србима био другачији. Нажалост, у Сарајеву су представници међународне заједнице окретали главу од страдања Срба. Бројне амбасаде и дипломатска представништва такође су ћутали. Били су неми и глуви. Својим ћутањем постали су саучесници у прикривању злочина над српским становништвом Сарајева. И више од тога, кад год им се пружила прилика, оптуживали су једино Србе за сва зла која су се догађала у овом граду. Све значајније медијске куће имале су дописништва и сви су правили медијску представу у којој је жртву требало претворити у злочинца и обратно. Наставиће се

Задржани као таоци

Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гавриловић

У муслиманском делу града регистрована су 123 концентрациона приватна или државна логора у којима је било више хиљада грађана српске националности

3

Етничко чишћење сматра се другим од три тешка српска злочина.

Није спорно да је у српском делу Сарајева пред почетак ратних сукоба и првих ратних месеци легално станао велики број муслиманских породица, као што је и у муслиманском делу легално живео велики број Срба. Спорно је шта се догодило са тим људима и како су прошли током рата. Навешћемо неколико примера у којима су се испољавале разлике.

Док су се распламсавали оружани сукоби и по граду водиле жестоке уличне борбе, српске војне и цивилне власти предузимале су све што су могле да би смањиле патње мештана. И не само то. Обезбедиле су и дозволиле слободу кретања свим лицима која су се затекла у српском делу Сарајева. Под слободом кретања подразумевао се и слободан одлазак из Сарајева без обзира на пол, занимање или националност. Дозвољавајући муслиманима слободу кретања, српске власти су доказале да поштују основне одредбе међународног хуманитарног права о заштити и слободи кретања цивилног становништва у зони оружаних сукоба. Муслимани су искористили ту могућност и напустили део града под српском управом. Исто су учинили и многи Срби. У граду су остали углавном борци и њихове породице. Међутим, извртањем чињеница, медијским обманама и вештим злонамерним манипулацијама тај поступак српских власти окарактерисан је као етничко чишћење.

На другој страни, Срби у Сарајеву нису имали та права, јер им муслиманске власти нису дозвољавале да напусте место боравка. Срби су, без обзира на узраст, пол, занимање или здравствено стање присилно задржани као таоци једино зато што су Ср-

би. То је био најдрастичнији пример ускраћивања елементарних грађанских права једној етничкој заједници у Европи после Другог светског рата. За припаднике других нација капије Сарајева биле су широм отворене. Већ почетком рата специјалним конвојима и летовима из Сарајева под заштитом Црвеног крста, Унпрофора и многих локалних и међународних хуманитарних организација отишли су сви који у хтели да напусте главни град БиХ, а међу првима то су учинили Јевреји и Словенци. У исто време, Србима је за сваки покушај напуштања Сарајева претила смртна казна. Мушкарци су коришћени за принудне радове на копању траншеја и бункера око града или као живи штит при нападима Армије БиХ на околна српска насеља. Њихово принудно присуство на улицама било је за злонамерне политичаре и представнике међународне заједнице доказ мултиетничког и мултикултурног Сарајева.

У муслиманском делу града регистрована су 123 концентрациона приватна или државна логора у којима се сваке године налазило по више хиљада грађана српске националности. Многима српским затвореницима живот је одузет при ислеђивању и физичком злостављању. И многе жене страдале су од стравичног физичког малтретирања у јавним кућама. У српском Сарајеву тога није било.

У српском делу Сарајева не постоје масовне гробнице убијених муслимана, а у муслиманском је ексхумирано више од двадесет гробница с посмртним остацима више стотина убијених Сарајлија српске националности. А нису још све гробнице пронађене и регистроване, што муслиманске власти и данас крију. Навешћемо неколи-

Барикаде код Козје ћуприје у Сарајеву 1992.

ко драстичних случајева. По многим претпоставкама, две највеће масовне гробнице су река Миљацка и бездан Казани на Требевићу. Још се не зна колико је стотина убијених Срба бачено у бездан Казани и у таласе мутне Миљацке. По тврдњама Муниба Алибабића, начелника Службе државне безбедности, на Казанима је убијено само 200-300 Срба. Други вештак Војног суда у Сарајеву каже да постоје подаци за 887 Срба убијених на том месту. До данас извађено је само 29 тела. За сарајевске Србе то ће остати болна тајна за сва времена. У српском делу града није било ни приближно сличних примера.

Гранатирање града наводно је трећи велики српски злочин.

Обмане о гранатирању муслиман-

ског дела Сарајева заокупљале су пажњу светске и домаће јавности током целог рата. На крају су пале маске и откривено је да су сами муслимани инсценирали експлозије у Улици Басе Мискина, Маркале 1 и 2 и десетине таквих случајева. Ваљда притиран свакодневном праксом муслимана, енергично је реаговао и командант Унпрофора за БиХ француски генерал Филип Морион. Данима су из круга кошевске болнице припадници Армије БиХ бацачима од 82 мм дејствовали по српском Сарајеву и линијама српске одбране. Генерал Морион у писменом протесту који је 19. јануара 1993. упутио Алији Изетбеговићу оквалификовао је такво понашање као кукавички чин који је проузроковао оправдан одговор српског тешког оружја по овом цивилном објекту. Или следећи случај: српска артиљерија је после муслиманског гранатирања неколико српских насеља, поред осталог водовода, трафостаница и болнице, узвратном ватром дејствовала и на командно место 2. батаљона 2. брдске бригаде Првог корпуса Армије БиХ, који се налазио у згради дечјег обданишта „Гчелица“ у Улици Светозара Марковића на Кошевском брду. Обданиште је било празно од првих дана рата. Медији и безмало сви представници такозване међународне заједнице, скоро у хору, панично, јављају да Срби артиљеријом гађају дечје обданиште, а не командно место муслиманске артиљерије. Наставиће се

Књигу „Геноцид над Србима, Сарајево 1992–1995, сведочења преживелих логораша“ можете наручити од издавача: „Пешић и синови“, тел. 063/264-824, e-mail: veca.pesic@gmail.com

Тучени до бесвести

Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гавриловић

Људи су умирали
од удараца,
од глади, хладноће,
од снајпера,
кад су их водили на
присилни рад у град,
сведочи инжењер
Страхиња Живак

4

Приликом посете британског министра иностраних послова Дагласа Херда, 17. јула 1992. догодио се један за Сарајево карактеристичан случај. Опис тог догађаја дао је командант Унпрофора у БиХ канадски генерал Луис Мекензи: „Кад је Даглас Херд стигао, било је присутно десет до петнаест припадника Територијалне одбране са сваке стране улаза у зграду, као нека врста почасне страже. Чим је прошао главна врата, група припадника Територијалне одбране са десне стране улаза придружила се својим колегама на левој страни, сви су кренули ка западној страни зграде и стали у заклон. Тридесет секунди касније десет минобацачких пројектила је пало око Председништва, и седам невиних грађана је погинуло и озбиљно осакаћено. Пар већ припремљених амбулантних кола и камерман локалне телевизије јурнули су с источне стране зграде на место несреће, покупили и снимили погинуле и рањене и одвезли у правцу болнице.” То лажно гранатирање седишта председника Председништва БиХ Алије Изетбеговића изведено је да би оставило утисак на британског министра иностраних послова и приказало под каквим српским терором и опасностима живи и државом управља мирољубиви Алија Изетбеговић. Наравно, за тај гнусни муслимански поступак и страдање недужних људи оптужена је, ни крива ни дужна, српска артиљерија. Ни Алија Изетбеговић ни остали учесници ове обмане нису се узнемиравали што је тај њихов изум проузроковао страдање седам недужних грађана Сарајева.

Даглас Херд и Алија Изетбеговић
у Сарајеву, 17. јула 1992.

Фото Танјуг

Због невиђене медијске кампање, обмана и сатанизације Срба јавност је током рата добијала лажну слику о Сарајеву, а Срби су немилосрдно анатемисани и прогањани.

Р. Б., радник, сведочи:

Осећала се национална нетрпељивост, а то се испољавало све више до априла 1992. године, када је рат почео. Примећивале су се барикаде на раскрсницама у Сарајеву и другим мјестима, а саобраћај је скоро престао да ради, па сам негде почетком маја, или крајем априла, пошао да посетим своју болесну мајку која је становала у насељу Храсница, у Сарајеву. Приликом кретања према Храсници заустављали су ме муслимански полицајци

и војници, тражили документацију, а потом су ме пустили да дођем до Храснице. Дошавши у Храсницу затекао сам болесну мајку и ту сам се задржао све до 5. маја 1992. године, када сам ухапшен. Тог дана пошао сам да купим хлеб, којег у редовним продавницама није било. У једном тренутку зауставио се аутомобил из којег су изашли муслимански војници и увели су ме у то возило. Од тог тренутка па све до освешћења, кад сам приметио да се налазим у Дому културе у Храсници, не знам шта се дешавало са мном. Са знао сам од Локванчић Генета, који је био војник муслиманске војске, и још неког Лопанчића, чије остале податке не знам, да сам после хапшења био на Фамосовом стадиону, испод неких решетака, и да сам био сав крвав. Чудили су се како сам остао жив и рекли су да су ме на стадиону тукли хосовци. Рекли су ми и да су деца у пролазу мокрила на мене, али ја то не знам. Колико сам задржан на Фамосовом стадиону, не знам. Знао сам, када сам се освестио, да сам се налазио у просторијама Дома културе у Храсници, да сам лежао на војним носилима и да сам био везан за иста. По мојој процени тамо сам се налазио два до два и по месеца.

Муслиманска полиција изводила је поједине притворенике из те просторије у ходник у посебне просторије и тамо су тучени до бесвести, тако да су их у просторију у којој сам се налазио обично уносили у бесвесном стању и све кржаве, с модрицама и отекле по телу.

Од задобијених повреда умрло је око 12 људи, а на мојим рукама умро

је Алекса Стрампут из Сарајева, насеље Храсница, али ја не знам тачну адресу. Не знам време, као и у ранијим случајевима, ког је то датума било. Умро је још и Степановић Гојко, који је раније радио у „Фамосу“, али му податке и адресу не знам. Знао сам да му супруга ради као медицинска сестра у Дому здравља на Илици, али не знам, јер те људе нисам познавао.

Инжењер Страхиња Живак (60 година) сведочи:

Ко зна колико је људи побијено у муслиманском Истражном затвору у касарни „Виктор Бубањ”. Пребирем своја сјећања: људи су умирали од удараца, од глади, хладноће, од снајпера, када су их водили на присилни рад у град... Навешћу нека од имена умрлих, убијених и несталих, који су били у ћелијама. Морам дубоко уздахнути кад ово набрајам: Урош Ракановић, Зоран Оцаковић, Мато Ђеранић, Петар Кузмановић, Радоје Маринковић, Слободан Матовић, Савка Дамјановић, Михајло Радојчић, Недељко Живковић, Стево Дракулић, Перо Пикулућ, Војко Радовић, Војин Вукадин, Станко Турањанин, Новица Њичевић, Александар Матић, Шиљеговић, Стево Мишевић, Чајевић, пуковник Брацановић... Кад неко умре, замотају га у ћебе и баце у ходник. Чуо сам да су их бацали у контејнере. Са петого спрата Војног затвора једно јутро су наши заробљеници изнијели четири леша, који нису идентификовани. Остоја Шоја убијен је снајпером, када је био на раду, 19. децембра 1993. Српски заробљеници били су мета муслиманских снајпериста приликом изласка на присилни рад у граду. Наставиће се

Богу душу, Бог је неће

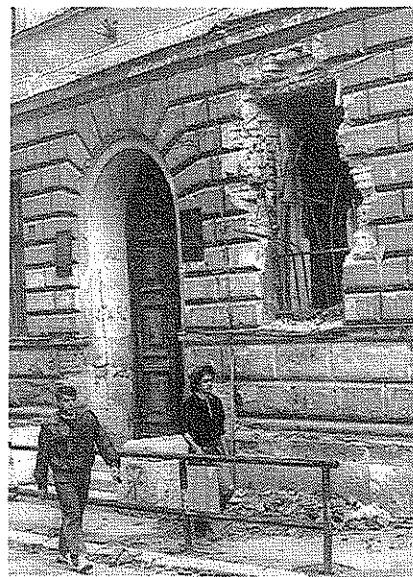
Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гавриловић

Ноћу су на четвртом спрату изгонили жене на ходник. Пун ходник жена, углавном млађих, има их више од 100. Неке су затваране и са дјецом, сведочио је М. М. М.

5

Прецизни механичар Л. М. Р. (33) сведочи:

Трећи дан по нашем доласку, 9. маја 1992. године, у подрум је доведен и Богдан Переула, директор „Арматура” с Алипашиног поља, који је био изложен сталном физичком малтретирању као и ми остали. За све ово вријеме добијали смо као дневни оброк 4-5 комада кекса и воду, али нередовно. Десетак дана послје мог привођења у подрум је доведен човјек по имену Ђорђевић Миодраг, стар око 38 година, који је родом из Фоче, а био је настањен у Добрињи, који је био запослен у предузећу „Зора” на пословима одбране и заштите, што сам сазнао из разговора с њим. Према њему је био посебно лош третман од стране Зелених беретки. Чим је дошао био је пребијен и даље стално мучен, те је сутрадан око подне успио да одведе руке и ноге и покушао да побегне, али су га беретке ухватиле и везаног вратиле у подрум, испут га немилосрдно тукући. Иако су нам већи дио времена биле везане очи, кад се то све догађало ја нисам имао повез на очима јер су ме претходно натјерали да ја тучем Шеховца, Переулу и Ђорђевића да би након тога рекли да их нисам добро тукао и опет пребили и мене. Ово наводим да бих објаснио како сам успио да видим наредне догађаје. Кад су Миодрага вратили у подрум везаног 3-4 су га тукли свим расположивим средствима док један од њих није узео мацолу за бетон тежине око пет килограма којом је минимално 20 пута ударао у предјелу кичме, ногу, док није изгубио свијест. Након тога су престали да га туку, везавши га у лежећем ставу за жељезне конзоле које се налазе

Фотодокументација „Политике”

Једна од сарајевских основних школа, 1992.

у подруму. Миодраг је након један сат дошао себи и тражио воде, коју сам му ја дао. Послје тога 5-6 Беретки је дошло и тукли су Миодрага чизмама док опет није изгубио свијест. Након извјесног времена група Беретки је дошла да нас опет физички малтретирају и туку и док су нас тукли један од њих је пришао Миодрагу и рекао да је мртав, па су га четворица однијела у непознатом правцу. Лице које је мацолом ударало Миодрага старости је око 30 година, висине око 185 центиметара, плаве кратке косе, ребрасто ошишане, био је добро развијен и имао је чаршијски дијалекат и исто лице нисам прије примјећивао.

М. М. М. посведочио је:

Ноћу, 18. маја, око 24 часа, дошли су по мене и одвели ме у једну просто-

рију у којој је боравио Ђело. Тај Ђело је био главни у затвору у једној смјени, а Салчин Рагиб у другој смјени. Ту у тој просторији сједи и онај доктор и кад су ме увели, он им каже: — Ђогријешили сте, водите га у ону просторију тамо...

Двојица чувара ме спроводе до једне просторије на истом спрату, а тамо, у тој просторији, чекају четворица батинаша. Један од њих каже ми: — Обори главу и причај...

Одмах су почели крвнички да ме туку и ја се више ничега не сјећам. Сутрадан, кад сам се освијестио у соби бр. 88, причали су ми да су ме 19. маја око један час иза поноћи унијела четворица. Крварио сам на све стране, избоден сам бајонетом у лијеву страну, по рукама и у ногу... Ребра су ми поломили, с обе стране. Зуби поломљени. Јаучем... Богу душу, Бог је неће... Долази само један стражар, доноси ми у флаши воде да се умимем. Чак је донио и једну леку, да ме покрије, јер смо лежали по поду, није било кревета, а просторија је била влажна, хладна и смрдљива.

Доводили су, једног по једног, људе из Пофалића, које су држали у Поправном дому за малољетне деликвенте. Тај објекат су били претворили у збирни затвор. Одатле су у Централни довели Драгутиновић Српка, Чаркић Драгана, Пикула Перу, Вучка и још неке. Долазили су испребијани, сви у крви, натекли... Довели су и Шараба Живка. Муслимани су му убили браћу Ђоку и Рајка.

Слушао сам ноћу како наши јаучу. Гледао сам како ујутро извлаче оне који су подлегли батинању: металном куком, савијеном на крајевима, а на једном крају је зашиљена, зака-

че убијеног за вилицу и вуку га кроз ходник. Мртваце су избацивали у онај унутрашњи дио дворишта, гдје су некадашњи затвореници обављали оне затвореничке шетње. Провирио сам једном кроз прозорче у ходнику и видио огромну камару лешева, на стотине, а Рагиб Салчин ми је рекао да их има ту набацаних од Васкрса па све до 1. јуна, кад су их одвезли камионима на сметлиште. Чуо сам од оних што су ишли да их товаре и истоварају: да су били упрљани и да су их на сметлишту само ископовали, као дрва, и загнули булдожером.

У Централном је био затворен и један мајор муслиман. Оптужили су га да је шпијун. Доводили су младе људе, оптужене да су снајперисти. Довели су раније почетком јуна и једну ретардирану двадесетогодишњу дјевојку, чак и њу су оптужили да је снајпериста. Ноћу су на четвртом спрату изгонили жене на ходник. Пун ходник жена, углавном млађих, има их више од 100. Неке су затваране и са дјецом. Јаучу, вриште... Долазе њихови војници и малтретирају их. Чуо сам како им говоре: Гледајте како муслимани праве дјецу. Водили су их одатле негдје у јавну кућу. Чуо сам јадне ноћи како им говоре да их воде тамо. Изводили су и нас из соба да их гледамо у ходнику тако јадне и понижене. Било их је пола голих, ко од мајке рођене. Наставиће се

Књигу „Геноцид над Србима, Сарајево 1992–1995, сведочења преживелих логораша” можете наручити од издавача: „Пешић и синови”, тел. 063/264-824, e-mail: veca.pesic@gmail.com

Да вам се затре семе

Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гавриловић

Почели су нас
боцкати ножевима
и посипати бензином
да нас запале.

Тражили су шибицу,
говорећи:

Сви ће четници
овако горети!

– посведочио је Ш. Њ.

Припадници ТО БиХ на положају, Сарајево 1992.

Ш. Њ. сведочи:

Стрпали су нас у „тамић” предузећа „Хидроградња” и повезли у сабирни центар у Електротехничкој школи у Бућа Поточу (Улица Првوماјска). У камиону су ме тукли, псовали четничку мајку, пријетили. Испред школе је било тридесетак људи, сви наоружани. Наредили су да станемо уза зид и окренемо се према њему. И ту су нас ударили. Подземним ходницима повели су нас у влажан подрум. Тамо никог није било осим нас. Скинули су нас до гола и бјесомучно тукли. Прије тога везали су нам очи, мени мојом поткошуљом. У школи су ме држали сутрадан до иза подне.

Иза мог доласка, два-три сата, довели су Милана Ристовића (син Мије), рођен 1961. године у Ледићима (Трново). Милан је био мој комшија, радио је у предузећу „Зрак”. Довели су Димшу и Мирослава Оцаковића, Славка Банића, Милоша Бандића и неког Ибрахима, којег су оптужили

да је Бандићу намјеравао доставити списак муслимана за ликвидацију. Бандића су оптужили да је посједовао три радио-станице и да је са Бријешћа брда наводио српске гранате. Бандаћу је било 75 до 80 година. Није поднио ударце, подлегао је у подруму након свега пола сата. Мирослава Оцаковића оптужили су да је посједовао преко пет хиљада метака, питали су гдје му је син. Димшу су покупили у штали. Славка Банића су оптужили да је дјеловао као снајпериста из „Творнице жице”, гдје је имао радну обавезу. Зикрија из Требињске улице оптужио га је да му је хтио киднаповати двоје мале дјеце. Зикрија је стари лопов и друмски разбојник, робијаш, од њега се свашта могло очекивати. Свима су биле везане очи, осим Славку Скакавцу. У подруму није било свјетла. Банића су тукли док није признао да је био снајпериста. Једног по једног одводили на трећи спрат, у поткровље зграде, на

испитивање. Горе ми је Алија, човјек који ме је познавао, скинуо повез с очију, да би ми показао списак на којем је било и моје име. Сви са списка, наводно, посједовали смо неко оружје. Ислеђивао ме је висок, мршав човјек, танког карактеристичног гласа, плав, преко четрдесет година стар, с ознаком Патриотске лиге на црној јакни. Тражио је да потврдим све што је питао. Одбио сам, јер нисам ништа од тога знао. Осим њих двојице, била су још двојица. Тукли су ме полицијском палицом и гуменим чекићем. Држали су ме петнаестак минута. Вратили ме у подрум.

У подруму почиње главна тортура. Горе су ме већ били осудили на смрт по четири основа: као организатора и извршиоца подјеле наоружања Србима, као наводиоца граната приликом дејства артиљерије по Бућа Поточу, као разводника страже у насељу, за посједовање веће количине оружја. Ништа од тога није било тачно. Већ са врата тврдим предметом (можда железном цијеви) разбили су ми главу тачно на тјемени. Ударили су док се нисам онесвијестио. У међувремену пустили су Велибора Елеза и Бошка Елеза, који су у насеље јавили да су ме убили.

Када сам се освијестио, мене и Милана Ристовића повели су, како су рекли, неком Албанцу на клање. Провели су нас кроз неки ходник, неко је загаламио на њих, и опет су нас вратили у подрум. Почели су нас боцкати ножевима и посипати бензином да нас запале. Тражили су шибицу, говорећи: „Сви ће четници овако горети!” Силно су се забављали и уживали.

По гласу сам чуо да су ушле жене, не знам колико их је, свака од њих го-

ворила је да је наводно из Горажда, Фоче или Зворника, и тукле нас дршкама од метли. И буле су врштале да ће нас поклати, што је врхунац понижења. Подврискивале су да смрдимо, да смо ружни, да нас одмах треба осунетити, да ће нас набити на колац. И мушкарци и буле тукли су нас по гениталијама. Говорили су: „Да вам се затре сјеме!” „Овакву прилику чекамо педесет година”, говориле су буле, судећи по гласу, већ постарије жене.

Сутрадан, можда ујутро, довели су Милоша Радана, мислим да је био из Тилаве, носио је неком млијекко, стар око 75 година. Тукли су га и након сат времена подлегао је мукама.

Оба леша за ноге су извукли напоље, чуло се како се отвара и затвара неки поклопац шахта. Милош Скакавац, по наређењу, извукао је леш Бандићев. Скакавац су, као можда и све нас, силом наговарали да пређемо у ТО БиХ. Што се лешева тиче, мислим да су их бацали у канализацију, куда су доспијевали у ријеку Миљацку, која је удаљена 100 до 150 метара.

Припадник ЈНА Б. М. Д. сведочи:

У хелији број један у том тренутку било је нас девет: ја, Вуковић Недељко, Самоуковић Сретен, Чичић Никола, Варагић Никола, Мркаја Рајко, Крстић, заборавио сам му име, из Ресника је код Пазарића, па Лалушић Ранко и Љујић Драгомир, звани Цок. Минерални, којег сам виђао у Сарајеву, муслиман, не знам му ни име ни презиме, ожењен муслиманком из Раштелице, одвео је тада из наше хелије тројицу људи које је познавао, вјероватно да би их уклонио од стравичног багинања које ће услједити...

Наставиће се

ЛИСТАЈУЋИ
ПОЛИТИКУ

1967.

ИЗМИРЕЊЕ МИМО АРАПСКЕ ЛИГЕ: Западна Немачка и Јордан су данас обновили дипломатске односе који

десет министара иностраних послова који се састају идућих дана. У грозничавој журби којом се Јордан, уочи

тим да ће позиција Арапске лиге у будућим преговорима са Западном Немачком, сала, после испуњавања Јор-

ГЕНОЦИД НАД СРБИМА
У САРАЈЕВУ

Натерали су ме да певам

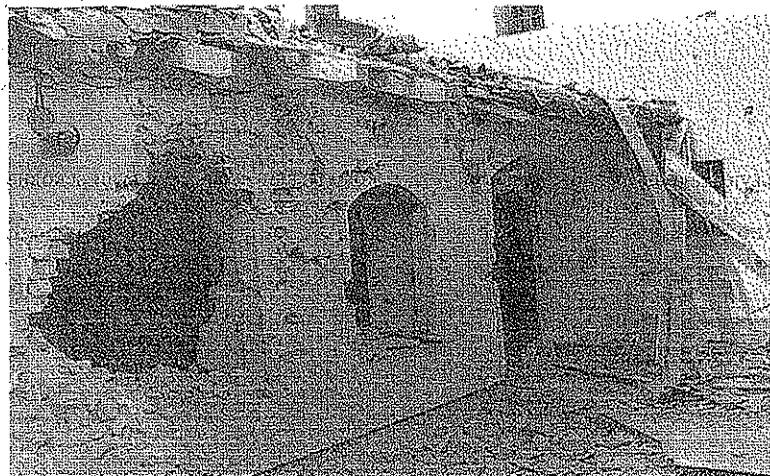
Миливоје Иванишевић
Драгана Грчић Гавриловић

Тукли су ме до
изнемоглости,
поломили су ми
ребра, сломили ми
десну руку.
Само сам чувао главу
и трудио се да
останем присебан,
испричао је
припадник ЈНА
Б. М. Д.

7

Припадник ЈНА Б. М. Д. даље сведочи:

Мислим да је Минерални дошао са Вратника, а чуо сам касније да је погинуо, убили су га његови ради неких њихових нерацкишћених рачуна у вези са златом и новцем које су пљачкали по српским кућама. Човјек који је командовао том парадом што је ушла у нашу ћелију, по нагласку би се могло рећи да је Далматинац. Био је у униформи и мене је првог запазио. Прозвао ме по имену и презимену и пита ме: Ђето, како си? Путао сам. Наредио ми је да пјевам „Од Тополе па до Равне Горе“. И даље сам ћутао, а тада је један од њих што су ушли у ћелију узео паповку и ударио ме том пушком из све снаге по леђима. Пао сам на кољена. Тада су ме натјерали да пјевам и тад је почела балада. Од свих тих петнаест што ме туку познавао сам само једног, презивао се Тиро, онизак је и није старији од 25 година и звали су га Тики. Туку ме кундацима, ногама, полицијским палицама, некаквим комадима дрвета... Тукли су ме до изнемоглости. Поломили су ми ребра са десне стране. Сломили су ми десну руку. Туку по ногама, по бубрезима... Само сам чувао главу и трудио се да останем присебан, мада сам практично био изгубљен. У тој групи што ме туку била су и двојица који су долазили дан раније у ћелију и по њиховом понашању цијенио сам да су неке њихове вође из Сарајева и били су у цивилу, а кад су ме тукли имали су на себи маскирне униформе. Тукли су ме дуже од 45 минута. Они одозго су наваљивали, наговарали су да ме закољу. Два дана прије тог батинања нису нам давали ништа да једемо, а иначе прва три мјесеца у затвору давали су нам само по комад љеба величине колико кутија од цигарета и то је све за 24 сата што смо могли појести. Након стравичног батина-

Рушевине после артиљеријских борби у Сарајеву 1992.

ња дошла је у затвор дјевојка, чини ми се да јој је име Садиковић Михелина, повезала ми је поломљена ребра завојем и нико ме више није од затворског особља хтио ни да погледа, а поломљена ребра и рука зарастају ми практично на голом бетону. И велику и малу нужду вршили смо у једну канту у ћелији. Три мјесеца нису нам дали изаћи ни да се умијемо, а камо ли да се окупамо. Мене су још 2-3 пута истукли тако поломљеног и морао сам да скинем униформу, јер ко год дође првог мене примјети. Самоуковић Сретен ми је дао своје панталоне. Крстић Рагко је умро од глади, био је приближно моја генерација по годинама, а умро је и један старији човјек из ћелије број два, заборавио сам му име.

Већ након два мјесеца почео сам падаати у несвијест. Три пута су ми давали инфузије и није ми помогло и доктор, чини ми се Чаушевић, рекао је да ми више ништа не може помоћи. Један стражар, родом из Будмолића, рекао ми је тада: види четника, мајку

му његову сав мртав, а помажу му да преживи. У затвору је било стражара који су на неки начин саосјећали са нашим мукама и њих су често избацивали из службе, али је било и оних који се без пуно размишљања могу прогласити злочинцима као рецимо Калембер Нермин звани Буба, који је у „Силосу“ од формирања логора, затим Фишо што је некад радио у „Кокка-коли“ као портир, а у „Силосу“ је тих Фиша било неколико, један Фишо је био командир страже. Ја се нисам ни трудио да запамтим њихова имена јер у затвору никад нисам ни помислио да ћу изнијети живу главу и да ћу бити у прилици да некоме говорим њихова имена.

Пишали су одозго по нама. У мојој ћелији практично смо сви били од удараца непокретни и нису нас нагонили на неке гадости што је било уобичајено у такозваним лакшим ћелијама.

Милан Боројевић у свом сведочанству наводи:

Ухапсили су ме 23. маја 1992. године. У ћелији нас је било 12. Четвртог јуна у нашу ћелију долази управник Бећир Хујић и наређује нам да мало поспремимо ћелију, наводно долази МЦК. Порадовали смо се јер смо мислили да ћемо тако бити регистровани и да ће наша родбина знати шта је било с нама.

Међутим, поподне упадају дихалдије које су тај дан претрпеле пораз од српске војске. Туку нас летвама, палицама, кундацима, а предводио их је стражар звани Минерални, који је имао обичај да са стражарског симса, који је био изграђен на зиду изнад нас, мокри по нама.

Кад су нас претукли, пребацују нас у другу просторију, у ствари у житни магацин, ту је било 38 затвореника. Поред свих врста малтретирања и жестоких туча, и премлаћивања на смрт, муче нас глеђу. Ја сам изгубио 50 килограма тјелесне тежине.

Одатле групу нас пребацују у Крупну, вјероватно да нас сакрију од МЦК. Одатле њихови војници одводе Леку Савића и једног Милошевића. Тукли су их цијелу ноћ. Ујутру су их полумртве убацили натраг у ћелију.

Осмог фебруара 1993. убаце нас у камион на коме је писало „Зулфикар“, и право на Игман. Стрпаше нас у атомско склониште. Ту смо затекли Јадранка Главанца, Бранка Голуба, Радивоја Шавију, Далибора Крстића, Младена Јовановића и још неке људе које нисам познавао. Наставиће се

Књигу „Геноцид над Србима, Сарајево 1992-1995, сведочења преживелих: логораша“ можете наручити од издавача: „Глешћ и синови“, тел. 063/264-824, e-mail: veka.pesic@gmail.com

Користе нас као живи штит

Миливоје Ивановић
Драгана Грчић Гавриловић

Сабина нас је жестоко тукла и псовала нам четничку мајку, говорила како смо ми муслиманке силовали. Кад би се она уморила, настављали би војници, испричао је Милан Боројевић

8

Милан Боројевић у свом сведочанству наводи:

Одводе нас на прву линију у Ступник. Послије, кад смо се вратили с копања ровова, они који су остали иза нас сви леже претучени. Причају како је стражар Нецад Х. све вријеме тучао Јадранка, а онда га негдје одвео. Увече зове нас тај Хоџић и води до Јадранковог леша. Пребијен до смрти. Сахранили смо га на Великом пољу.

С тим Нецадом је била и нека Сабина која нас је жестоко тукла и псовала нам четничку мајку. Та Сабина је говорила како смо ми муслиманке силовали. Кад би се она уморила, настављали би војници.

Због батина и поломљених костију у „Силос“ је враћено 15 заточеника са Игмана. Нас 12 и даље остаје на Игману.

У марту, кад год коме падне на памет, ударају, брате, чим год стигну и кад год стигну. Угрију жељезну шипку до усијања и онда туку том ужареном шипком. Копали смо ровове по 48 сати непрекидно. Када су нас одвели да копамо ровове код Жуовнице ја и Далибор Костић се договоримо да бјезимо. Тај дан смо носили балване за земуну. То је било 24. маја 1993. године. Тада је Далибор пришао стражару слеђа и оборио га. Отели смо му пушку, а онда смо нас четворица скочили на њ. Када се он онесвијестио, ми смо трчећи стигли до наших ровова у Жуовници и тако се спасли.

Б. М. Н. (70), пекар, сведочи:

Имао сам велику кућу, са три просторна стана, у Врбовској бр. 7, и то пуну, са свом потребном опремом за три домаћинства. Уз кућу смо имали и приватну пекарну „Вајмокс“. Близу ми је седамдесета, стар сам за ратовање, а са комшијама муслиманима

сам 30 година живио као са браћом и вјеровало сам да ће ме заштитити, ако буде требало, као што бих ја њих спасавао у невољи... Почели су да ме туку крвнички – кундацима, шакама, ногама, а један је напцао сјекиру у подруму и онако плештимице ме ударио у прса, да сам осјетио као да ме читавог расјекао. Кожа ми је на лицу и глави сва испуцала и крв је лила из мене на све стране. Нисам више од бола и крви ништа разазнавао. Извели су ме у авлију пред мојом гаражом, гдје су ми наредили да легнем на леђа. Говорио сам да кућу закључам, али ми је Аљовић Салко отео кључ и рекао: – Нећеш се ти више овдје вратити. Опет су ме почели ударати. Ваљам се онако крвав, а комшије муслимани се надносе нада мном тако изубијаним и нико ни да каже бар једну ријеч, да ме више не туку...

Увече долази до борбе између српске и муслиманске пешадије. Муслиманска војска се повлачи у паничном бегу, остављајући погинуле и рањене.

Нас су довели на неку чистину и наредили да ту копамо. Изнад наших глава пролећу светлећи, упозоравајући меци. Око нас падају гранате. Муслиманска војска иза нас пуца на српске положаје. Не дозвољавају нам да се повучемо. Користе нас као живи штит. Дуго смо били на тој ливади, једна граната пада у живи штит и рањава тројицу копача. Тад нам наређују да пређемо у подрум оближње куће. Држали су нас на тој чистини све док нису успоставили одбрамбену линију. Тројица рањених копача остали су на ливади, каква је њихова судбина – не знам. Ми се држимо заједно, јер смо свесни да, ако се некоме нешто деси, нико му други неће помоћи. Ту смо ја, Ранко Мањак,

Фото Танјуг

Знаци трагичних збивања у БиХ: качење посмртница, Сарајево, 9. мај 1992.

Златко Павловић, Драгиша Мандрапа, Новица Видаковић. То вече с нама је на копање ровова пошао и студент муслиман Сафет Суљевић из Бијелог Поља. Чим су муслимани уклонили живи штит, поново долази до борби. Муслиманска војска поново бежи. Траншеама се не може кретати, пуне су напуштених, остављених рањеника и погинулих.

У подруму те куће где смо се склонили има нас око педесет. Ми смо у једном хошку и молимо се Богу да дођу српски војници да нас ослободе. Наређују нам да пређемо у другу кућу. Тад пред кућу пада граната и кроз гаражна врата рањава студента Сафета Суљевића. Немамо чиме да му превијемо рану, јер су и медицинари побегли. Буцамо своје поткошуље да му превијемо рану. Од ове гранате лакше је рањен и Новица Видаковић.

Српски војници већ су заузели кућу у којој смо били. Намеравамо да у

овој кући останемо и сачекамо слободу. Бирајући између наше слободе и свега што она доноси, од људскијег живота до лакшег дисања с једне стране, и живота студента Сафета Суљевића, муслимана Санцаклије из Бијелог Поља, с друге стране, одлучујемо да помогнемо Сафету. Друкчије нисмо ни могли одлучити. Сафет је доста крварио и већ је пао у несвест. Нама је остала нада да ћемо у будућем времену дочекати слободу. Узели смо Сафета и ставили на неки мали тепих и кроз кишу граната и метака понели га према амбуланту.

Пред зградом ПКБ-а, у којој је била муслиманска команда, стајао је комби у који су утоварани рањеници. Комби је већ скоро био пун. Ја сам ушао у комби да прихватим Сафета. Ранко Мањак и Драгиша Мандрапа су га утоварили, а Златко Павловић је помогао Новици Видаковићу да уђе у комби. Наставиће се

Затвор „Сунце”, подрум без светла

Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гавриловић

Мој бивши ученик
Агић каже: „Ево га
мој професор,
ћетник, пошао да
бјежи, сад ћемо му
ноге поломити”,
сведочи инжењер
ПТТ Славко
Шибалија

Б. М. Н. (70), пекар, у наставку свог сведочанства, испричао је:

Осетио сам само јак блесак и бол у ушима од експлозије. Покушавам да региструјем неки бол, не осећам ништа. Испред комбија чујем јауке: „Јој, моје ноге, јој, остао сам без ноге!”. Прилазе неки људи, утоварују рањене. Ја прихватам Драгишу М. увлачим га у комби, видим да утоварају Златка, после још неке. Гранате и даље падају око нас.

Деремо се возачу да је готово, да вози: „Склањај нас одавде!” Међутим, возача нема, побегао је. Па, људи, има ли ико да зна возити? Чекамо. У комби најзад улази неки младић и крећемо према амбуланти. Један копач по комбију скупља црева и враћа их у трбушну дупљу. Неки рањеник легао на Драгишину ногу. Моли ме да га склоним с ноге. Помажем му да извуче ногу. Носио је гојзерице, стопало му је расцветано од гранате. Говори ми: „Јој, не осећам ногу”. Тад Ранко Мањак, мртав хладан, говори: „Е, мој јаране, ја не осећам ниједну”. Тек тад видим да је и он у комбију и да је тешко рањен. Пребијене су му обадвије ноге (потколенице), отворен лом. Рукама држи потколенице у ваздуху да их не би ко повредио. Златко ћути, не говори ништа. Питају мене: „Како си ти прошао?” „Не знам, мало ме боли нога.”

Успут нас два пута зауставља муслиманска полиција. Чујемо, траже од возача документа. Деремо се: „Вози, човјече! Људи крваре, сваки минут је драгоцен!” Проверавају дали су унутра стварно рањеници. Зауоставамо се пред амбулантом Хрватског вијећа одбране. Молим докторе да прво приме Ранка, јер ми је изгледао најкритичнији. Пуно је рањеника, чека се на ред за преврцање. Тек тад видим да ми је нога крвава и да

Барикаде у Сарајеву 1992.

ме боли. Поред мене лежи Златко и чека да га преврцују. Није ни „а” рекао. Просто је невероватно како се тај момак храбро држао, чудо једно. Није се могло ни наслутити како је тешко рањен. Извадио је новчаник и дао ми га. „Нека га, нек’ буде код тебе, шта знаш, ја ћу се задржати у болници.” После је изгубио свест, па су му давали инфузију.

Ранко, Златко, Драгиша, Сафет и Новица преврцени су и одбачени комбијем у болницу. Узео сам завој и сам себи преврцо ногу, која ме је све више болела. Доктор нам је рекао да немају више аута за превоз, већ да чекамо док се не врати онај ауто из болнице. Ако ко може, нек’ се сналази. Наишао је неки ауто са електричарима и замолили су их да ме одвучу до болнице. На контролном пункту муслиманске полиције у Халиловићима зауставили су ауто и тражили нам документе.

Запазили су моје место рођења –

Прача, општина Пале. Наређују ми да изађем из аута. Возач се буни: „Човјече, зар не видиш да је момак рањен, копај је ровове?” „Не знам ја, можда је рањени ћетник, па хоће да се спаси”. Наређују возачу да прође. Ја, рањен, остајем на испитивању. Псују ми матер српску, што нисам погинуо од својих. На крају ми кажу: „Губи се!”

Инжењер ПТТ Славко Шибалија сведочи:

Под „истрагом” смо малтретирали на разне начине, зависно од маште тих умоболника. Прво Добриња – затвор „Сунце”, подрум без свјетла, с отвореним клозетом, без воде, неколико дрвених столица и свакоме по једно мемљиво ћебе. Измрцварени, испребијани, полуживи, ту проводимо два дана. Има нас 12, међу нама дјевојка Александра Удовичић, студентка, и њен отац Бранко, лекар, ту су и Вељко Филиповић, дипл. инжењер електротехнике – директор у

Електродистрибутивном предузећу, др Љубомир Шибалија, професор на Машинском факултету (мој брат), Вељко Петровић, директор у предузећу „Свјетлост”, Драган Тодоровић, студент – овог пута су им, изгледа, били потребни интелектуалци. Једног по једног изводе да „да изјаву” и да призна.

То није довољно, ми не смијемо бити обични преступници, ми морамо бити „крупне звијери”, јер је и акција хапшења била спектакуларна и тако у медијима приказана. Од мене траже да признам, пошто сам радио у ПТТ-у, послове шпијунаже, преношења информација, прислушкивање разговора... Мијењају се разни „специјалци” – сваки се тако представља: „Е, ми смо специјалци – нама ћеш да признаш.” „То што тражите од мене, не могу да признам, јер нисам урадио.” (Испитивања су, наравно, „гарнирана” батинањима. Мијењају се „специјалци”, а сви наоружани пајсерима, комадима кабла, шипкама, пендрецима и другим реквизитима. Међу њима, мој бивши ученик из Машинске техничке школе, Агић (имена се не сјећам). „Ево га мој професор, ћетник”, пошао да бјежи, сад ћемо му ноге поломити.” И настало је ударање по потколеницама. Био је ту и неки Сенад Шибалић – презимена нам слична, мој „брат” – потурица, а потурица гори од Турчина, каже да у Сарајеву неће више бити Шибалија, биће само Шибалића, ја ћутим, не могу да говорим, само гледам, он зна шта мислим и – батина. Наставиће се

Књигу „Геноцид над Србима, Сарајево 1992–1995, сведочења преживелих логораша” можете наручити од издавача: „Пешић и синови”, тел. 063/264-824, e-mail: veca.pesic@gmail.com

Тата, шта ће бити с нама

Миливоје Иванишевић
Драјана Грчић Гавриловић

Колико је тај човјек зла поднио, то само он зна. Гину му најдражи, он нас све тјеша. Тај човјек не зна да мрзи и послеје свега, испричао је Мирко Влашки

Сарајево 1993.

Из сведочења Мирка Влашког, радника „Фамоса“, сазнајемо:

Долази 10. септембар 1994. Тога јутра крећу два аутобуса са 118 несретних путника. Понијели смо по два кофера од све имовине. Купујемо карте које коштају 20 ДЕМ. Крећемо, с надом да ћемо успјети. На Игману, у 5.30, хапси нас полиција. Формира се колона, два по два, и правац затвор у Храсници. Гледам дивну дјевојчицу која се обавија око оца и пита: „Тата, шта ће бити с нама?“ Отац, очију пуних суза, одговара: „Не знам, кћери.“ Ухапшени смо. Пролазимо Храсницом пуном свијета. Многи нас пљују, многи говоре да смо пошли да пуцамо на њих, многи нам псују српске мајке. Пролазимо поред цамије у Храсници. Ту има чесма. Дјевојчица испред мене каже оцу: „Тата, жедна сам.“ Отац, у лицу бијел као креч, одговара јој: „Сине, схвати да смо ухапшени.“ Израз његовог лица никада нећу заборавити. Колико је тај човјек зла поднио, то само он зна. Гину му нај-

дражи, он нас све тјеша. Тај човјек не зна да мрзи и послеје свега.

Долазимо пред затвор, сликање камером, онако све у строју, послеје појединачно. Уводе нас у затвор на испитивање – појединачно. Улаз у самнице у затвору, чују се страшни крици. Послеје улазе жене са дјецом. Излазе са испитивања блиједе и испрепадане. Из затворског подрума излазе мајка и њена кћерка Сузана, блиједе, очима траже мужа, односно оца. Он блијед, клима им главом. Боже, како је томе човјеку у том тренутку. Сада улазе људи чије су породице пошле с њима на тај пут. У затвору смјена стражара. Долазе одморни стражари. Улазе другови, чују се јауци.

Долази ред на мене. Одмах на улазу, ударац у слабине. Улазим на главно испитивање. Шесторица с палицама сједе. Устаје један, удара ме у предјел срца. Губим дах. Скаче сви на ноге, ударци пљуште по тијелу. Падам три пута, дижу ме и поново туку. Не знам

гдје се налазим. Одводе ме у хелију крвавог, једва идем. Хелија мрачна. Ноћ пада. Око поноћи страшна вриска. Гасе се свјетла у ходнику. Поново крици мојих другова, туку нас шипкама, ланцима, чизмама и бог зна са чиме још. Послеје се пале свјетла. Долази неки љекар. Ми крвави и испрепадани. Пита нас доктор шта је било, ми ћутимо. Не смијемо проговорити. Тако пролазе људи који су вјеровали својим комшијама муслиманима.

Милан М. Трбојевић (51), пензионисани пилот потпуковник, испричао је: Супруга и ја доведени смо у Централни затвор око 0.30 часова, 25. јуна 1992. године. У затворским просторијама, једно од службених лица окретало је пиштољ на кажипрсту и тражило да нас истог момента ликвидирају. С лисицама на рукама постављен сам у ћошак просторије, у којој смо се налазили, с лицем окренутим према зиду. Непосредно испред мене, у висини мојих очију, стајала је на зиду велика свежа флека, по свему судећи мождане масе. Закључио сам, по свежини те масе, да је непосредно пре мог доласка прсла глава, вероватно неког од приведених пре мене.

Те ноћи ја и супруга смо раздвојени. Ја сам бачен у самицу. По моме сећању, хелија је била вероватно блиндирана челичним капцима на прозору. Иако не патим од клаустрофобије, онако изможден борио сам се да не дође до гушења. Ујутро 26. јуна 1992. отворила су се врата хелије и у њу су упала тројица наоружаних лица. Предводник те групе имао је на капи амблем шаховнице... Гласно су ми запретили да ће је пред мојим очима силovati њих двадесетпаторица и да ће јој резати дојке, све је то чула моја супруга.

... Дана 27. јуна 1992. упадале су ми у хелију групе људи сумњивог изгледа, које су очито припадале формацијама Јуке Празине и сличних. Вршили су психолошки притисак на мене и очито се припремали за физичко малтретирање и „обраду“. Непосредно у тим догађањима, негде између 10 и 11 сати пре подне, до моје хелије број 87 вршена је егзекуција уз стравичне јауке и болну вриску. Радило се о женским особама. Болни јауци нису престали и трајали су континуирано све до момента кад сам зачуо: „Полијте је, она је готова, вуците је“. Други женски глас наставио је са запомагањем и јауцима.

Дана 17. јула 1992. године суђено ми је, осуђен сам на седам месеци затвора, односно казна ми је касније преиначена и повећана на 10 месеци затвора. Истог дана, након суђења, задржан сам у Централном затвору и бачен у хелију број 60. У хелији сам затекао Петра Кузмановића, седамдесетогодишњака, пензионисаног официра и ратника из Другог светског рата са Козаре. Петар Кузмановић био је у жалосном стању, испребијан и очито испрепадан. Према сазнању, становао је на Кошеву и имао је ту несрећу да буде приведен на један од локалних пунктова, где је био физички и психички малтретиран. Петар Кузмановић преминуо је од последица малтретирања 3. октобра 1992. године у хелији на трећем спрату.

Крај

Од
сутра
фељтон

Бранка
Радовановић
Сећање
на Даницу
Марковић